06/03/2020

Κύθηρα: Ένα ιστορικό νησί με μια σπουδαία Μητρόπολη

/ Γνώμες

Τα Κύθηρα, βρίσκονται στη διασταύρωση Ιονίου Αιγαίου και Κρητικού πελάγους. Δεν θα μπορούσαν να μην έχουν ένα πλούσιο ιστορικό και πολιτισμικό παρελθόν το οποίο συνδέεται περισσότερο με τις ακτές τις Πελοποννήσου και με την Κρήτη παρά με τα υπόλοιπα Επτάνησα στα οποία εντάχθηκαν το 19ο αιώνα. Προς βορρά γειτνιάζουν με την Πελοπόννησο από τα Λακωνικά παράλια, προς νότο με την Κρήτη από την δυτική άκρη της οποίας απέχουν 37 μίλια. Κατά τα αρχαία χρόνια, είχαν δύο πόλεις. Την πρωτεύουσα Κύθηρα και το επίνειό τους την Σκάνδεια, η οποία εκτείνεται προς το νοτιοανατολικό άκρο της νήσου. Η πρωτεύουσά τους απέχει περίπου δύο χιλιόμετρα από την θάλασσα. Σε απότομο ύψωμα βρισκόταν το Παλαιόκαστρο. Σε αυτή την τοποθεσία έχουν εντοπιστεί ίχνη από αρχαίο πολυγωνικό τείχος, όπου βρίσκεται ο αρχαιότερος ναός της Αφροδίτης στην Ελλάδα. Η Σκάνδεια είναι προέκταση του Αυλαίμονα προς τα δυτικά στην σημερινή τοποθεσία Καστρί. Η Σκάνδεια όπως φαίνεται επεκτεινόταν πέρα από το Καστρί, σε όλη την παραλία του Αυλαίμονα, μέχρι την θέση του Άσπρογα σύμφωνα και με τις αρχαιολογικές ανασκαφές. Για τον συγκεκριμένο λόγο, όλη η περιοχή εκεί έλαβε την ονομασία Παλιόπολη. Ανατρέχοντας στην ιστορία σχετικά με τους πρώτους κατοίκους του νησιού, θα δούμε ότι προήλθαν από τις δύο γειτονικές περιοχές των

Κυθήρων, την Πελοπόννησο και την Κρήτη. Έτσι, η ιστορία της νήσου είναι συνδεδεμένη με αυτές τις δύο περιοχές. Από τις μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, τα βόρεια μέρη των Κυθήρων που γειτνιάζουν με την Πελοπόννησο, φαίνεται να κατοικήθηκαν πρώτα. Ωστόσο, δεν έχουμε ευρήματα για αρχαίους συνοικισμούς ή πόλεις. Αντιθέτως, ευρήματα για δύο αρχαίες πόλεις έχουν βρεθεί νοτιοανατολικά του νησιού, για τις οποίες έχουν αναφερθεί ο Όμηρος, ο Θουκυδίδης και ο Παυσανίας στα έργα τους.

Μια σύντομη ιστορική αναδρομή για την ιερά Μητρόπολη του νησιού

Τι κι αν είναι η Μητρόπολη των Κυθήρων η πιο μικρή στην Ελλάδα, εντούτοις είναι μία από τις αρχαιότερες, όπου Επίσκοποί της ήταν επιφανείς άνδρες. Εύλογα μας γεννάται η απορία, πώς ένα τέτοιο νησί μικρό σε έκταση και με λίγους κατοίκους, κατάφερε να αποκτήσει δικιά του μητρόπολη, και να διατηρηθεί στο βάθος των αιώνων, αν λάβουμε υπόψιν μας και μια άλλη παράμετρο αυτή της πειρατείας, που μάστιζε το νησί για αρκετά χρόνια. Τα Κύθηρα, έχουν μια αρκετά μεγάλη και πολυτάραχη ιστορία, με αποτέλεσμα οι διάφορες πολιτικές μεταβολές της εκάστοτε περιόδου να επηρεάσουν την ιστορία της μητρόπολης, της οποίας δυστυχώς δεν έχουμε πολλά στοιχεία στην διάθεσή μας. Αφορμή αυτού του άρθρου ήταν μια σχετική έρευνα του κ. Μανώλη Καλλίγερου, ο οποίος προσπάθησε να αποκαταστήσει τη σειρά διαδοχής στο Μητροπολιτικό θρόνο των Κυθήρων από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα. Τον ευχαριστούμε θερμά για την παράθεση του έργου του και του ευχόμαστε να συνεχίσει με το ίδιο ενδιαφέρον όπως όλα αυτά τα χρόνια άλλωστε.
Πρώτος επίσκοπος Κυθήρων φαίνεται ότι ήταν ο Μάξιμος τον 4ο αιώνα. Η πληροφορία αυτή, μαρτυρεί ότι υπήρχε σχηματισμένη χριστιανική κοινότητα στα Κύθηρα. Ο χριστιανισμός εμφανίστηκε στα Κύθηρα, κατά τους πρώτους χρόνους της εξάπλωσής του, καθώς εισήχθη από τα παράλια της Μικράς Ασίας και στις Κυκλάδες, και στην συνέχεια έφτασε στην Αίγυπτο και την Αφρική. Ο Απόστολος Παύλος μέχρι το 54 μ.Χ. είχε πάει σε αρκετές πόλεις και χώρες. Κατά τον ίδιο τρόπο, (αν και είναι λίγο αδύνατο), φαίνεται να εισήχθη ο χριστιανισμός και στα Κύθηρα από την Κρήτη, μετά τον εκεί σχηματισμό χριστιανικής ενότητας από τον Απόστολο Παύλο. Την διάδοση του χριστιανισμού στις Κυκλάδες, κατά τον 1ο αιώνα επιβεβαιώνουν και τα αρχαία χριστιανικά μνημεία. Όπως στα Κύθηρα έτσι και εκεί, αναφέρονται κατά τον 4οαιώνα Επίσκοποι, όπως στην Άνδρο ο Επίσκοπος Ζωίλος, ο οποίος κατά το 362 μ.Χ. μετείχε στην Σύνοδο της Αλεξανδρείας που πραγματοποιήθηκε τον ίδιο χρόνο. Πριν από τα μέσα του 4ου αιώνα, σύμφωνα και με το συναξάρι της Αγίας Ελέσας, τα Κύθηρα ήταν έρημα από κατοίκους. Το μαρτύριο της Αγίας, το οποίο χαρακτηρίζεται από τον Θεόδωρο Στουδίτη ως «Πολιτείαν ἰσάγγελον, ὡς Παράδεισον φύοντα τά καλλίκαρπα τῶν ἀρετῶν δέντρα,

ὡς ἀγαθήν ζωήν καί μερίδα τοῦ Κυρίου, καί ὡς μυστήριον», βοήθησε ώστε πολλοί χριστιανοί γειτονικών περιοχών να μεταβούν, να εγκατασταθούν στα Κύθηρα και αποτελέσουν μια σημαντική χριστιανική κοινότητα, αφού χτίστηκαν μάλιστα πολλές εκκλησίες. Σύμφωνα με το συναξάρι της Αγίας Ελέσας, ήταν κόρη πλούσιου άρχοντα ο οποίος ήταν ειδωλολάτρης. Η Αγία καταγόταν από την Πελοπόννησο και μετέβη στα Κύθηρα για να μονάσει ως χριστιανή.

Μια δεύτερη πληροφορία για την Επισκοπή των Κυθήρων, συναντάμε κατά τα μέσα του Ζ’ αιώνα, επί Αυτοκράτορος Βυζαντίου Κώνσταντου του Β’, ο οποίος αφού μοίρασε τις εκκλησίες, συμπεριέλαβε τα Κύθηρα και την Κρήτη στην Πελοπόννησο και όλα μαζί υπήχθησαν στην δικαιοδοσία του Πάπα. Ωστόσο, το 733 η επισκοπή Κυθήρων αποσπάστηκε από την επίβλεψη του Πάπα, και εντάχθηκε στην δικαιοδοσία του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Υπεύθυνος για αυτή την ενέργεια ήταν ο Λέων Γ’.
Μέχρι το δεύτερο μισό του 16ου αιώνος, δεν διασώζεται κανένα όνομα των επισκόπων της νήσου λόγω των ανεπαρκών πηγών. Πρώτος καταγεγραμμένος Μητροπολίτης Κυθήρων κατά το 16ο αιώνα είναι ο Διονύσιος Στρογγυλός, ο οποίος καταγόταν από την Ζάκυνθο. Εκλέχθηκε το 1569 και λίγα έτη ύστερα, διετέλεσε Μητροπολίτης Κερκύρας. Δεν είναι ακριβώς γνωστό πότε αποχώρησε από το νησί, αυτό πραγματοποιήθηκε πριν από το 1584, που εκλέχθηκε στο θρόνο ο ξακουστός λόγιος Μάξιμος ο Μαργούνιος με καταγωγή από την μεγαλόνησο. Τον Μαργούνιο, προσπαθούσε να μεταπείσει πιο νωρίς να αναλάβει τον επισκοπικό θρόνο ο Οικουμενικός Πατριάρχης Ιερεμίας ο Β’. Ο τελευταίος, είχε αντιληφθεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των επισκόπων της εποχής. Δια τούτο τον λόγο, κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες να πείσει μορφωμένους κληρικούς ή λαϊκούς να αναλάβουν επισκοπικά καθήκοντα. Η εκλογή του Μαργουνίου όμως στο θρόνο των Κυθήρων, δεν έγινε αποδεκτή από την Ενετική κυβέρνηση, παρά τις προσπάθειες ισχυρών Ενετών αξιωματούχων, αλλά και του ίδιου του Μαργουνίου. Η ιστορική έρευνα δεν μπόρεσε να διαλευκάνει αν η στάση αυτή των Ενετικών αρχών οφειλόταν στην ισχυρή προσωπικότητα και τη μόρφωση του επισκόπου, προσόντα τα οποία θα λέγαμε ότι τον καθιστούσαν επίφοβο στους Ενετούς ή εξαιτίας της συμμετοχής του στις δογματικές έριδες της τότε εποχής. Πιθανόν να ίσχυαν και οι δύο περιπτώσεις, όμως ο Μαργούνιος δεν ανέλαβε ποτέ επίσημα καθήκοντα επισκόπου. Όταν παραιτήθηκε τελικά από τους αγώνες του, καθώς επιθυμούσε με μεγάλο πόθο να γίνει επίσκοπος, πέθανε στη Βενετία το 1602 σε ηλικία 53 ετών.
Οι λόγοι για τους οποίους αρνήθηκε η ενετική κυβέρνηση να εγκρίνει την εκλογή του Μαργούνιου, φαίνεται ότι υποχώρησαν έπειτα από λίγα χρόνια, όταν εκλέχθηκε επίσκοπος Κυθήρων ο Διονύσιος Κατηλιανός, το έτος 1609. Δεν είναι γνωστό μέχρι πότε παρέμεινε στην επισκοπή των Κυθήρων ο Κατηλιανός. Ωστόσο, πέθανε στη Ζάκυνθο το 1636. Ένα χαρακτηριστικό συμβάν της εποχής που θα

θέλαμε να σημειώσουμε, ήταν η προσπάθεια του Μητροπολίτη Κεφαλληνίας Ανθίμου Αντύπα να αποτρέψει να μην εκλέγεται επίσκοπος στα Κύθηρα με έντονες παρεμβάσεις του στις Ενετικές αρχές, ωστόσο αυτές δεν επέφεραν καρπούς. Οι λόγοι ήταν καθαρά οικονομικοί, καθώς στον Μητροπολίτη Κυθήρων είχε ανατεθεί το προνόμιο, από τον οικουμενικό Πατριάρχη Νήφωνα Α΄ (1311-1314), να μπορεί να χειροτονεί ιερείς της Κρήτης. Αυτό το προνόμιο χειροτονίας των Κρητών κληρικών, απέφερε σημαντικότατους πόρους επισκοπή Κυθήρων κάτι που δεν άρεσε στον Μητροπολίτη Κεφαλληνίας.

Επόμενος Μητροπολίτης εκλέχθηκε ο Αθανάσιος Βαλεριανός το έτος 1636, μια σημαντική προσωπικότητα της εποχής του, ο οποίος ωστόσο ένα χρόνο αργότερα εκλέχθηκε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, με αποτέλεσμα να εγκαταλείψει το θρόνο των Κυθήρων. Ο Βαλεριανός όταν εγκαταστάθηκε στα Κύθηρα, αγόρασε ορισμένα κτήματα και αμπέλια πραγματοποιώντας συμφωνία στην εκμετάλλευση των κοπαδιών με ορισμένους ντόπιους βοσκούς. Ενδιαφέρον αποτελεί και η αλληλογραφία του με το διάδοχό του στον επισκοπικό θρόνο Σωφρόνιο Πάγκαλο. Οι δυο τους είχαν συμφωνήσει ο Βαλεριανός να παραιτηθεί από τον θρόνο έναντι πληρωμής 600 ισπανικών ρεαλίων, ένα ποσό τεράστιο για τα δεδομένα της Μητρόπολης και της οικονομικής κατάστασης των Κυθήρων την εποχή αυτή, που επιβεβαιώνει δύο καταστάσεις. Αρχικά, η χειροτονία των Κρητών ιερέων απέφερε μεγάλα έσοδα στην Μητρόπολη Κυθήρων και δεύτερον ότι είχε επεκταθεί και στις Ενετοκρατούμενες περιοχές το σύστημα της εξαγοράς των επισκοπικών θρόνων, κάτι που αποτέλεσε μεγάλη πληγή για τον Ελληνικό υπόδουλο χώρο κατά την τουρκοκρατία, καθώς οι Πατριάρχες εξαγόραζαν το θρόνο έναντι μεγάλων ποσών.

Για το διάδοχο του Βαλεριανού στον επισκοπικό θρόνο, υπάρχουν αρκετά προβλήματα στην έρευνα, διότι αναφέρεται από αρκετούς ότι ανήλθε στο θρόνο το 1637, αφού ο Βαλεριανός τήρησε το λόγο του και παραιτήθηκε υπέρ αυτού, παρέμεινε δε σ’ αυτόν μέχρι το 1673, κάτι που δεν είναι ακριβές. Πριν όμως αναφερθούμε στο θέμα αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στο σημαντικότερο γεγονός της αρχιερατίας του Παγκάλου, που ήταν η συγγραφή της Ακολουθίας της Μυρτιδιωτίσσης, η οποία έγινε το 1644 από τον ίδιο. Ο Πάγκαλος παρέμεινε στο θρόνο μέχρι το έτος 1648, που είναι και ο πιθανότερος χρόνος που απεβίωσε. Το ότι δεν ήταν στον θρόνο μέχρι το 1673, προκύπτει από τη διαθήκη του Τζώρτζη Καλούτση, ο οποίος πέθανε το 1656 και αναφέρεται ότι διαβάστηκε η διαθήκη του κατά την κηδεία και ήταν Μητροπολίτης τότε ο Μακάριος Βενέρης. Ο συγκεκριμένος Μητροπολίτης δεν αναφέρεται στις πηγές και μερικοί τον συγχέουν με το Φιλόθεο Δαρμάρο. Από άλλη πηγή προέκυψε ότι το 1648, απεβίωσε ένας Μητροπολίτης Κυθήρων. Η πηγή ήταν ο ίδιος ο Βαλεριανός, ο οποίος, μετά την εκλογή του στη Μητρόπολη Φιλαδελφείας, επισκέφτηκε την Κρήτη το έτος 1645,

χρόνος που ξεκίνησε η μεγάλη επίθεση των Τούρκων εναντίον της μεγαλονήσου. Ο Βαλεριανός παρέμεινε αποκλεισμένος στο Χάνδακα για τρία χρόνια μέχρι να μπορέσει να εντοπίσει πλοίο και να αναχωρήσει τελικά το 1648. Από τη Ζάκυνθο, που πέρασε κατά την επιστροφή του στη Βενετία, απέστειλε επιστολή. Σε αυτή, ο Βαλεριανός δεν ανέφερε το όνομα του Μητροπολίτη Κυθήρων που είχε πεθαίνει και αυτό πιθανότατα οφειλόταν στο γεγονός ότι ήταν κάτι πολύ γνωστό, εκτός κι αν είχε άλλο λόγο να μην αναφέρει το όνομα του επισκόπου.
Ωστόσο, το ερώτημα παραμένει ποιός ήταν μητροπολίτης στα Κύθηρα την περίοδο εκείνη; Αυτός πρέπει να ήταν ο Πάγκαλος, ο διάδοχος δηλαδή του Βαλεριανού στο θρόνο και η μη αναφορά στο όνομα ήταν σκόπιμη, η μοναδική αιτία θα μπορούσε να ήταν κάποια ψυχρότητα στις σχέσεις των δύο ανδρών, που μπορεί να οφειλόταν και στις υποσχέσεις του Παγκάλου για την πληρωμή του μεγάλου ποσού στο Βαλεριανό, όπως είδαμε. Το πιο πιθανόν λοιπόν, ήταν να απεβίωσε ο Πάγκαλος το 1648 και να εκλέχθηκε διάδοχός του πολύ αργότερα μετά το 1651, ο Μακάριος Βενέρης, ο οποίος ήταν κι ο πρώτος Κυθήριος Μητροπολίτης, καθώς οι κάτοικοι του νησιού διαμαρτυρήθηκαν στους Ενετούς για τη μη εκλογή Κυθήριων αρχιερέων, με αποτέλεσμα να εκδοθεί διάταγμα με το οποίο θεσπίστηκε οι επίσκοποι Κυθήρων να είναι Κυθηραϊκής καταγωγής. Ο Βενέρης ανήκε σε γνωστή οικογένεια των Ενετών κυρίαρχων των Κυθήρων, που εξελληνίστηκαν γρήγορα και ασπάστηκαν την ορθοδοξία. Ο Μακάριος Βενέρης δεν αναφέρεται σε άλλη πηγή και δεν είναι γνωστό ποια περίοδο ήταν αρχιερέας στα Κύθηρα. Για την ίδια εποχή μάλιστα, αναφέρεται και η αρχιερατία ενός άλλου επισκόπου, ο οποίος δημιούργησε τη μεγαλύτερη σύγχυση στην έρευνα. Πρόκειται για τον αναφερόμενο σε μία έκδοση της Ακολουθίας της Μυρτιδιωτίσσης, Φιλόθεο Βασμούλο, για τον οποίο γράφεται ότι ανήλθε στο θρόνο το έτος 1650, μετά το θάνατο του Σωφρονίου Παγκάλου. Η πληροφορία επιβεβαιώνει ότι ο Πάγκαλος πεθαίνει ενωρίτερα από το 1673 και ότι η αναφορά του Βαλεριανού για θάνατο ενός Κυθήριου Μητροπολίτη το 1648, πρέπει να αφορά τον Πάγκαλο. Όσον αφορά όμως το Φιλόθεο Βασμούλο, η αναφορά στο πρόσωπο του, οφείλεται σε σύγχυση με το Φιλόθεο Δαρμάρο, γι’ αυτό το λόγο άλλωστε αναφέρεται και στην ταφή του στον Εσταυρωμένο, που ήταν κτητορικός ναός των Δαρμάρων και όπου όντως ετάφη ο Δαρμάρος το 1697 όταν κοιμήθηκε.

Ένα άλλο ζήτημα που προκύπτει από την ίδια αναφορά στην Ακολουθία της Μυρτιδιωτίσσης, είναι το εξής. Αναφέρεται, ότι ο διάδοχος του Παγκάλου ήταν ο Βασμούλος και αγνοείται η αρχιερατεία του Μακαρίου Βενέρη που μεσολαβεί. Ο λόγος των δύο αυτών σημαντικών ανακριβειών που αναφέρονται, θα πρέπει να οφείλονται στο ότι η έκδοση αυτή έγινε μεταγενέστερα και λόγω ελλείψεως γραπτών πηγών, πραγματοποιήθηκε σύγχυση τόσο στα ονόματα, όσο και στη διαδοχή. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι μία άλλη πληροφορία ότι μητροπολίτης

Κυθήρων αναφέρεται, χωρίς να κατονομάζεται, να μετέχει το 1659 στον Πατριαρχικό αφορισμό, που έγινε από τον Ιωαννίκιο Β΄ στα Κύθηρα σχετικά με τα κατάστιχα και άλλα κινητά πράγματα της Μονής της Αγκαράθου. Αυτός ο μητροπολίτης πρέπει να ήταν ή ο Μακάριος Βενέρης ή ο διάδοχός του Φιλόθεος Δαρμάρος. Πιο πιθανό είναι το δεύτερο, καθώς η αρχιερατία του Μακαρίου Βενέρη πρέπει να ήταν βραχύτατη μεταξύ 1652-1656, οπότε είναι και η μοναδική αναφορά γι’ αυτόν στη διαθήκη του Τζ. Καλούτση. Στην ίδια διαθήκη αναφέρεται και η παρουσία στην κηδεία του Καλούτση, εκτός από τον επίσκοπο Μακάριο Βενέρη και ενός πρωτοπαπά Νταρμάρου. Αυτός ήταν πιθανότατα ο μετέπειτα Μητροπολίτης Φιλόθεος Δαρμάρος, εντύπωση όμως προκαλεί η ταυτόχρονη αναφορά επισκόπου και πρωτοπαπά, καθώς είναι γνωστό ότι ο θεσμός των πρωτοπαπάδων, που ήταν συνήθης στα Κύθηρα, εμφανίζεται για τις περιπτώσεις που χήρευε ο επισκοπικός θρόνος και τα καθήκοντα του επισκόπου αναλάμβανε ο πρωτοπαπάς. Πιθανόν εδώ να είχε αναλάβει πρωτοπαπάς ο Δαρμάρος, όπως είναι το πιο πιθανό. Διάδοχος πάντως του Βενέρη εκλέχθηκε, άγνωστο το πότε ακριβώς, ο Φιλόθεος Δαρμάρος, ο οποίος παρέμεινε στο θρόνο μέχρι το θάνατό του το 1697.
Μετά το Φιλόθεο Δαρμάρο, Μητροπολίτης εκλέχθηκε ο Νεκτάριος Βενιέρης για τον οποίο αναφέρεται ότι παρέμεινε στο θρόνο μέχρι και το 1729 όμως και αυτό δεν φαίνεται να είναι ακριβές καθώς το έτος 1721 στις απογραφές της εποχής, δεν αναφέρεται επίσκοπος κι ο θρόνος παρέμεινε κενός. Το πιο πιθανό είναι να παρέμεινε ο Νεκτάριος Βενιέρης Μητροπολίτης μέχρι το 1719 και αυτό ή το επόμενο να ήταν το έτος του θανάτου του. Το 1719 πάντως, είναι βέβαιο ότι στον επισκοπικό θρόνο των Κυθήρων ήταν μητροπολίτης ο Νεκτάριος Βενιέρης, καθώς αναφερόταν σε δύο έγγραφα.

Μετά το Βενιέρη Μητροπολίτης εκλέχθηκε ο Νεόφυτος Λεβούνης, ο οποίος αναφέρεται ότι εκλέγεται το 1731, χωρίς αυτό να είναι βέβαιο, καθώς η πιο πιθανή χρονολογία ανόδου του στο θρόνο ήταν το 1729. Παρέμεινε όμως σ’ αυτόν μέχρι το 1757, οπότε τον διαδέχτηκε ο Νικηφόρος Μόρμορης, ο οποίος το 1770, εκλέχθηκε Μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Δεν πρόλαβε ωστόσο να ανέλθει στο θρόνο αυτόν καθώς απεβίωσε στις 26 Φεβρουαρίου του 1770.
Το 1771 στον επισκοπικό θρόνο των Κυθήρων, ανήλθε ο Γρηγόριος Κασιμάτης, ένας ακόμη γόνος αριστοκρατικής οικογενείας, ο οποίος είχε γεννηθεί το 1725 ή 1726 και ήταν αδελφός του ραγιονάτου Βαλερίου Κασιμάτη, ο οποίος είχε σχηματίσει τεράστια περιουσία και αναφέρεται ότι είχε κάνει μεγάλες αδικίες στο λαό, έχοντας γίνει ιδιαίτερα αντιπαθής. Ο Γρηγόριος Κασιμάτης πέθανε στις 23 Μαρτίου 1776, σε ηλικία 50 περίπου ετών. Κηδεύτηκε στο ναό του Παντοκράτορος στο κάστρο, όπου έχει εντοπισθεί και μαρμάρινη ενεπίγραφη πλάκα, εντοιχισμένη σήμερα στο ναό ως οικοδομικό υλικό.

Διάδοχος του Κασιμάτη, εκλέχθηκε το 1771 ο Νεόφυτος Καλούτσης, γόνος της μεγάλης οικογενείας που είναι στα Κύθηρα από το 14ο ή 15ο αιώνα. Για εκείνον, αναφέρεται ότι πέθανε δηλητηριασμένος από τον Προβλεπτή Πέτρο Μαρτσέλο, ο οποίος θεώρησε το συγγενή του Μητροπολίτη Γεώργιο Καλούτση, ως συμμέτοχο στην απόπειρα δολοφονίας σε βάρος του, που πραγματοποιήθηκε το 1780. Ο θάνατός του έγινε στις 30 Σεπτεμβρίου 1781 και τον επόμενο χρόνο εκλέχθηκε Μητροπολίτης ο Άνθιμος Λεβούνης, ο οποίος ήταν ο τελευταίος Μητροπολίτης επί Ενετοκρατίας και πέθανε το 1816 μετά από μακρότατη παραμονή στον Κυθηραϊκό θρόνο.
Ο πρώτος επίσκοπος Κυθήρων επί Αγγλοκρατίας, ήταν ο Προκόπιος Καλονάς, ο οποίος εκλέχθηκε το 1824 και παρέμεινε στον θρόνο μέχρι το 1855. Χαρακτηρίστηκε μάλιστα από τους Άγγλους ως «το άνθος των επισκόπων της Ανατολής». Σχετικά με το θάνατο και την ταφή του επισκόπου αυτού, αναφέρεται σε χρονικό της εποχής ότι ετάφη αρχικά στο ναό της Θεοτόκου και μία μέρα αργότερα έγινε εκταφή για να ταφεί στη συνέχεια στο ναό του Παντοκράτορος στο κάστρο. Δεν είναι γνωστοί οι λόγοι της εκταφής αυτής και δεν αναφέρεται σε καμία άλλη πηγή για να είναι ορθή η επιβεβαίωση. Τον διαδέχεται στο θρόνο το 1857 ο Ευγένιος Μαχαιριώτης, ο οποίος είναι κατ’ ουσίαν και αυτός απόγονος της οικογενείας Καλούτση, στην οποία ανήκαν οι πρόγονοί του. Εκείνος απεβίωσε στην Αθήνα το 1876 και το έτος 1882, τον διαδέχτηκε στο θρόνο ο Κωνσταντίνος Στρατούλης, ο οποίος απεβίωσε το 1892. Είχε τη φήμη πολυμαθούς και εναρέτου, αλλά θεωρείτο φοβερά φιλάργυρος. Αυτός ήταν κι ο τελευταίος Μητροπολίτης του 19ου αιώνα και ο πρώτος ο οποίος εξελέγη από την Ιερά Σύνοδο κι όχι από τους ιερείς των Κυθήρων, όπως πραγματοποιούταν μέχρι τότε.

Σήμερα, Επίσκοπος του νησιού είναι ο Σεβασμιότατος Σεραφείμ Στεργιούλης, ο οποίος ανήλθε στον θρόνο στις 30 Ιουλίου 2005. Γεννήθηκε στα Βραγκιανά Καρδίτσας στις 27 Δεκεμβρίου του 1950. Όταν τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του, στην συνέχεια φοίτησε στην Ριζάρειο Εκκλησιαστική Σχολή κατά τα έτη 1964-1970. Μετέπειτα, εγγράφτηκε στην Θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπου και τελείωσε από εκεί το έτος 1976. Ασχολήθηκε επίσης και με μεταπτυχιακές σπουδές πάνω στον ίδιο κλάδο, στην συστηματική Θεολογία. Το 1971, χειροτονήθηκε Διάκονος και το 1981 Πρεσβύτερος, αναλαμβάνοντας καθήκοντα Ιεροκήρυκος της Ιεράς Μητροπόλεως Ύδρας, Σπετσών και Αιγίνης. Μητροπολίτης Κυθήρων εξελέγη στις 27 Ιουνίου 2005. Στις 2 Ιουλίου του 2005, πραγματοποιήθηκε η χειροτονία του ως Επίσκοπος Κυθήρων, στον Καθεδρικό ναό Αθηνών προεξάρχοντος του Μακαριστού Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος, κ.κ. Χριστοδούλου. Τέλος, στις 28 του ίδιου μήνα, έδωσε την διαβεβαίωση ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας, και

στις 30 Ιουλίου του 2005 ενθρονίστηκε στα Κύθηρα. Ο Σεβασμιότατος κ.κ. Σεραφείμ Στεργιούλης, στις 30 Ιουλίου, θα συμπληρώσει 15 χρόνια στην Μητρόπολη Κυθήρων – Αντικυθήρων και είμαστε βαθύτατα συγκινημένοι για το γεγονός αυτό, αλλά και για την δυνατότητα που καταφέραμε να σκιαγραφήσουμε αυτόν τον Ποιμενάρχη. Του ευχόμαστε από καρδίας, να συμπληρώσει κι άλλα έτη στην συγκεκριμένη θέση, να προσεύχεται για τα πρόσωπα όλων των Κυθήριων και για το καλό του τόπου.

Ιωάννης Π. Κρεζίας- Μεταπτυχιακός φοιτητής του Π.Μ.Σ.
Κοινωνική Θεολογία και Επιστήμες του Ανθρώπου, του Ε.Κ.Π.Α.
Πτυχιούχος της Π.Α.Ε.Α.Κ.
Συγγραφέας